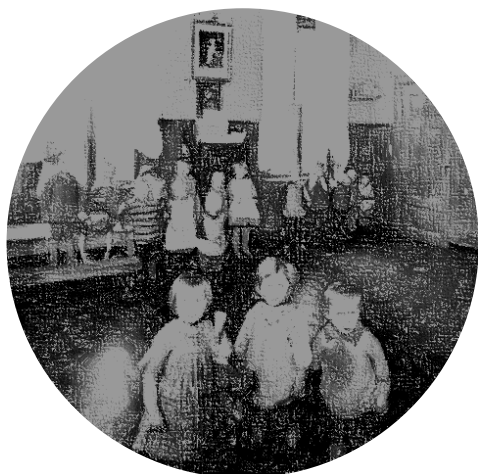
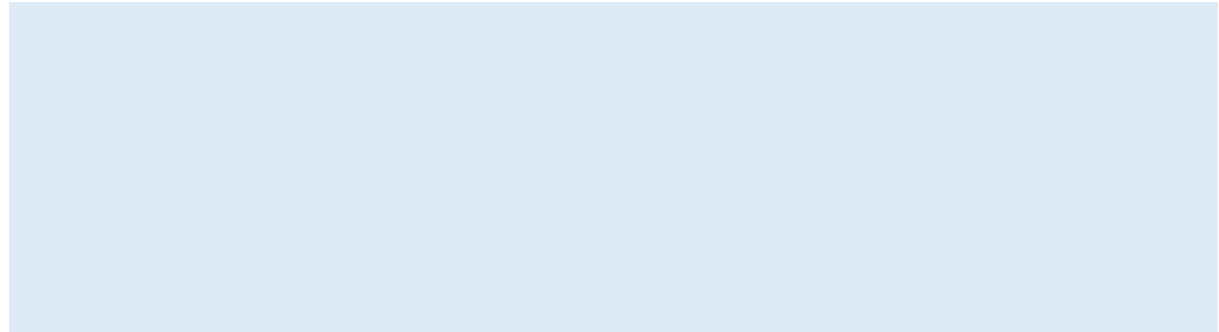

LESING I KONTEKST

Førlesingsoppgave

Hva la du merke til da du kom inn i klasserommet? Hva tror du kan ha skjedd, og hvilken tid tror du vi skal tilbake til?

Ungen av Oskar Braaten

Ungen – folkeliv i fire akter (1911) handler om den unge jenta Milja. Hun jobber på fabrikken og er kommet i «uløkka» med Julius og har fått barn utenfor ekteskap. Hun blir forlatt av Julius, men hjemme i Hønse-Lovisas hus, «hønsereiret», får Milja og andre ungjenter omsorg og støtte. Hønse-Lovisa passer ungene deres mens de er på arbeid.

Julius (*setter seg.*)

(Man hører skritt utenfor. Døra blir revet opp, og Sersjant-Petra, Olina og Milja kommer inn fra høyre. De slenger av seg sjalet med det samme de kommer innenfor døra. Olina er mager og blek med tørr hoste. Hun siger ned på en stol like ved døra. De andre går mot senga.)

Hønse-Lovisa: Nei, bort til ovnen med dere først, jenter! Det er da fælt at en skal være nødt til å gnåle detta opp igjen hver eneste kveld!

(Jentene bort til ovnen. Varmer hendene.)

Sersjant-Petra: Har han vært snill i dag?

Milja: Og min da? Har'n skriki?

Høuse-Lovisa: Nei, jeg har ikke hørt ei låt fra dom i hele ehta.

Olina: Er han bedre, min? Trur du han greier det?

Høuse-Lovisa: Han har vært rolig i dag. Han står det nok over.

Olina (*sukker*): Ja, han gjør vel det!

Høuse-Lovisa (*mildt*): Du får ikke ta det slik, jente!

Krestna: Du får stole på Vårherre, Olina!

Olina: Det nytter ikke for meg. Jeg har prøvd'n.

Krestna: Han hjelper alle som ber.

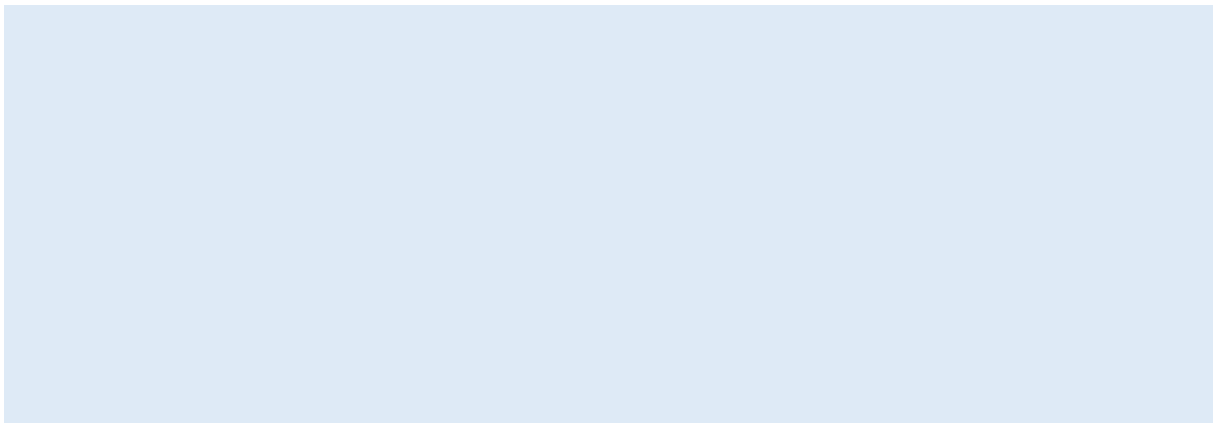
Olina: Ja, men jeg vil ikke krype! Jeg har ingenting å ligge på kne for!

Krestna: Det er farlig å snakke slik for deg som går med døden på leppene!

Olina (*hoster*): Ja, jeg veit det. Det er farlig. Men jeg sier det nå likevel. – Åffer skal jeg krype? Har jeg så mye å takke for?

Lesestopp med skriveøvelse

Hva er du takknemlig for?

Hølse-Lovisa: Du har ungen din, jenta mi!

Olina: Ja, jeg veit det. Jeg har ungen min. Og jeg takka for'n den gangen jeg fikk 'n. Men åssen gikk det? Jeg kom ikke før på beina etter barselsenga, før jeg måtte legge meg igjen!

Sersjant-Petra: Det er ikke sikkert det er tæring, Olina! Det fins da mange sjukdommer.

Olina: Det er fem år siden mor mi døde. Og to år siden bror min døde. Og jeg stelte for dom begge to mens dom lå. Så det nytter ikke å narre meg. Jeg kjenner meg igjen på dom. *(Gjemmer ansiktet i hendene.)*

Krestna: Det er nå slik all sin dag: Etter synda kommer straffa. Slik står det, og slik er det.

Hølse-Lovisa: Nå tier du, Krestna! Dette er ting du ikke skjønner deg på.

Krestna: Jeg sier bare det som står skrivi, jeg. Og det kan ingen nekte meg.

Olina *(opp):* Men åffer setter Vårherre barn i verda, når han ikke unner dom verken far eller mor, du? Vil du spørre'n om åffer ungen min greier både lungebetennelse og krampe uten å dø, mens andre som har både far og mor, ikke tåler et vindpust før dom stryker med!

Hølse-Lovisa: Nå kan dere ta ungene deres, jenter! Dere har venta lenge nok!

(Jentene setter seg i bakgrunnen med ungene på fanget.)

Julius *(opp. Bort til Milja):* Kveld, Milja! Får jeg snakke litt med deg!

Milja: Jaså, er du her?

Julius: Ja, jeg ville bare hilse på deg og se litt på ungen. Jeg har ikke sett dere nå – siden forrige fredagen.

Milja *(finner fram en krone og gir ham):* Der!

Julius: Nei, det var ikke slik ment!

Milja: Bare gå nå!

Julius: Hm. Du får ha takk da! (*Bøyer seg over barnet*) Titt, titt, bånnet! Nå får du ligge rolig da! (*Retter seg*) Nei, jeg får vel rusle, jeg! Adjø og takk for meg! (*Blir stående*)

Milja: Åffer går du ikke?

Julius: Nå skal jeg gå, hører du. Nå skal jeg gå med en stående gang!

Milja: Du skal ikke stå slik og glana på meg. Gå lenger vekk fra ungen! Det oser fyll av deg! Han har ikke godt av det!

Julius: Du er like hard i kveld du, Milja.

Milja: Jeg er akkurat så hard som jeg *vil* være! Men fort deg nå! Hu Petrina venter!

Julius: Jeg gir fan i a Petrina, hører du! (*Spak*) Jeg vil fløtta hjem til deg igjen jeg, Milja!

Milja: Jeg vil ikke ha deg!

Julius: Nei, nei! Det er vel så. Så får jeg vel gå min vei, jeg. Men du skulle tenke deg litt om. Du bærer deg ikke riktig at.

Milja: Bar du deg riktig at den gangen du stakk til a Petrina og lot meg sitte igjen aleine?

Julius: Men nå er jeg jo kommen igjen, Milja! Hus på det! Jeg kom godvillig til deg og ungen min!

Milja: Rør ikke ungen! Gå vekk!

Julius: Ungen er nå *min* da! Det er det samma å du sier!

Krestna: Du skulle høre på'n Julius, Milja! Han byr seg jo til å være hos deg!

Julius: Ja, det er jo nettopp det jeg gjør!

Krestna: Dere kan jo gifte dere – så har du bedre tak på'n!

Julius: Der hører du, Milja! Det er jo det jeg vil, jeg også!

Krestna: Du veit det er synd å leva ugift med en unge, når en *kan* sleppe.

Julius: Det er stor synd, er det. Det har da *jeg* greie på òg, det.

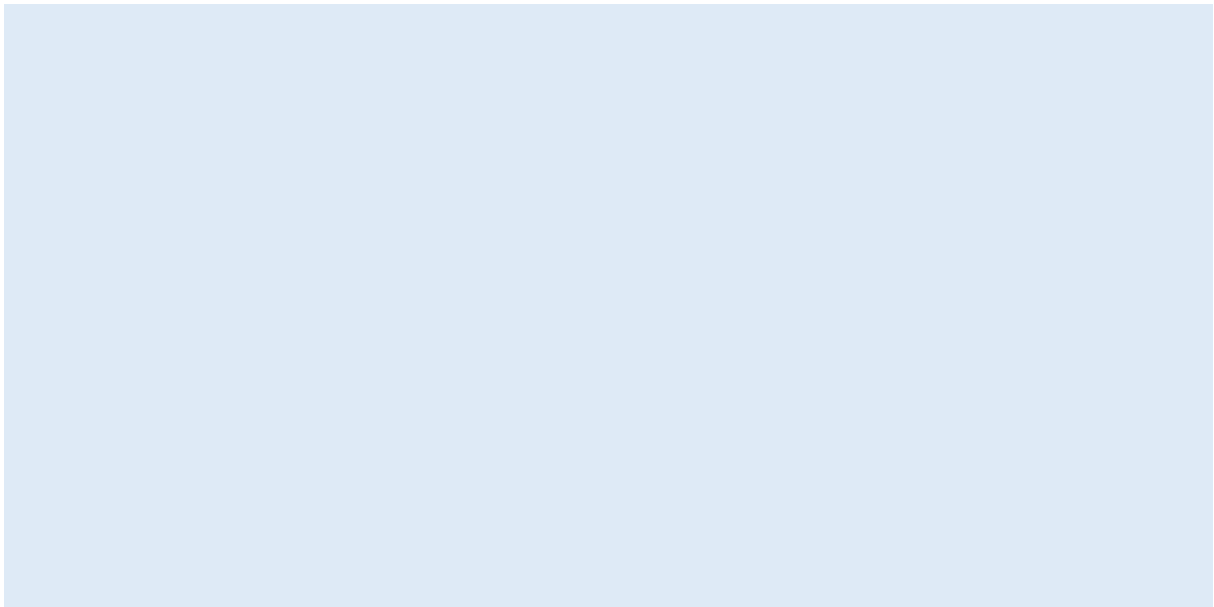
Hølse-Lovisa: Åssen veit nå du det, at det er synd, Krestna?

Krestna: Det står så i skrifta!

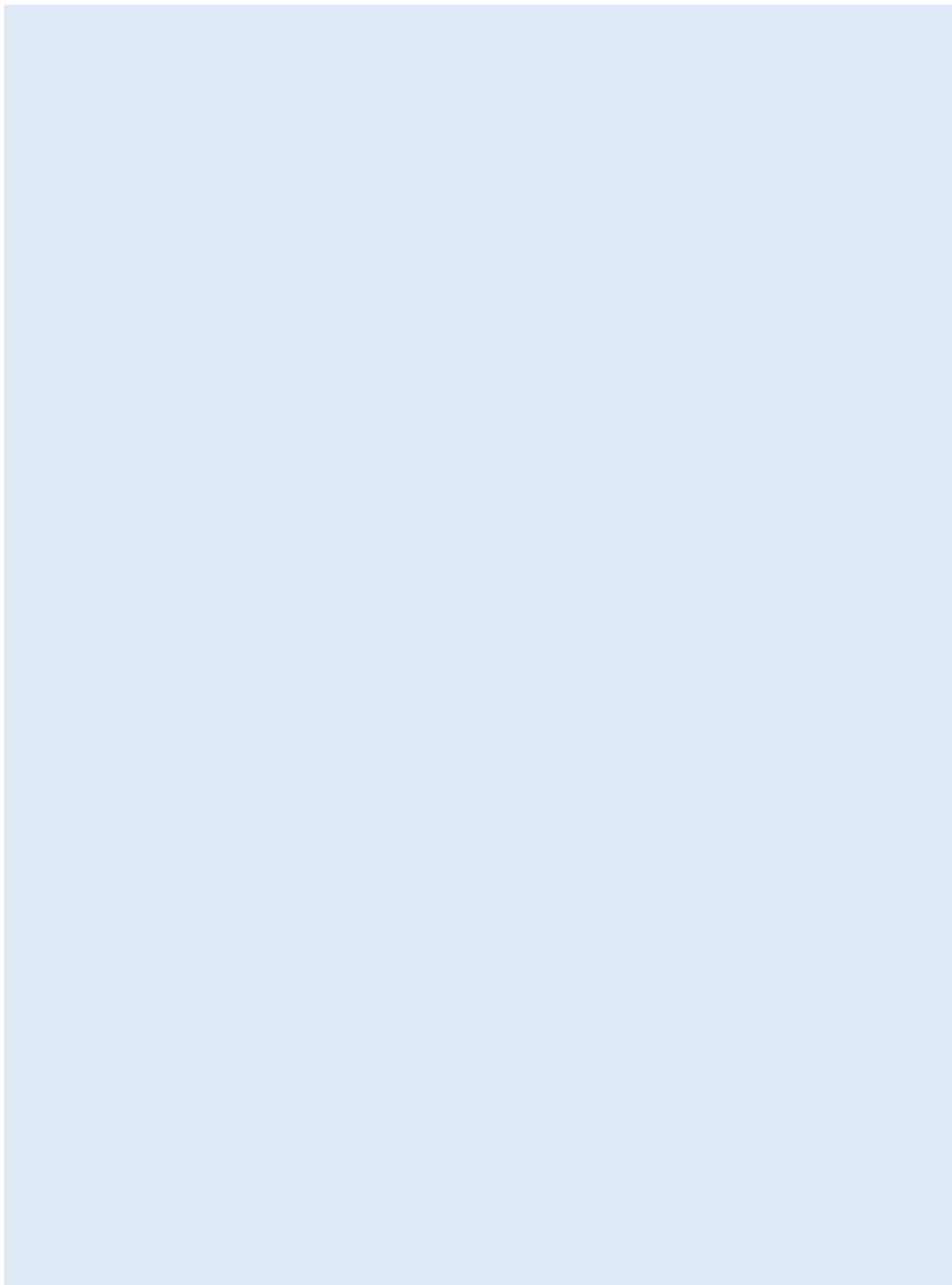
Hølse-Lovisa: Jeg skal si deg en ting jeg, Krestna: Det står *det* i skrifta at du skal ikke legge nesa di bort i det du ikke har no med! Og står det ikke der, så *skulle* det iallfall stå der!

Lesestopp med skriveøvelser

Definer Miljas problem og hvilke muligheter hun har.

Lag en dialog mellom Milja og ei av venninnene hennes. Venninnen skal hjelpe Milja med å ta et godt valg. Replikkene dere lager skal være autentiske og bygge på faktakunnskaper.

(Det banker på vinduet.)

Høuse-Lovisa (*bort til vinduet*): Jøss, hvem kan detta være? Å hå, er det deg, mor! Jaså, du våger deg ikke helt inn!

Krestna: Hvem er det?

Høuse-Lovisa: Det er noen som spør etter *deg*, Julius.

Julius: Etter meg! Fan! Vil du jeg skal gå, Milja?

Milja: Javisst skal du gå! Hu står jo ute og venter!

Julius: Allright! Men det sier jeg: Nå kommer jeg aldri igjen! (*Mot døra til venstre.*)

Milja (*roper etter ham*): Ikke før til neste fredag, nei!

Julius (*ut til venstre.*)

(Liten pause.)

Høuse-Lovisa: Dere kan tru vi hadde en fin mann her i sta, jenter!

Sersjant-Petra: Var det presten?

Høuse-Lovisa: Nei, men det var en som ikke var stort likere. Det var dokteren.

Milja: Dokteren? Kom han alt i kveld?

Høuse-Lovisa: Alt? Å mener du med det?

Milja: Jeg trudde han – nei, jeg mener – jeg mener ingenting.

Høuse-Lovisa: Å, *noe* mener du vel. Du blir ikke så heit og rød for ingenting. Men jeg vil ikke grava og spørre. Har du noe du vil gjømmme for deg sjøl, så har du lov til det. Du er da voksen!

Sersjant-Petra: Å var det han ville, dokteren?

Hønse-Lovisa: Han bare så til ungene – som han pleier en gang imellom. Han er jo nødt til *det*, etter loven.

Sersjant-Petra: Sa han noe?

Hønse-Lovisa: Å skulle han si? Lå ikke ungene reine og mette i ei varm seng? Kunne han peke på en eneste ting som var i veien?

Krestna: Men det var da no annet han gikk etter, også! Du veit å jeg mener, Lovisa!

Hønse-Lovisa: Ja, det hadde jeg reint glømt! He, he! Han ville ha en av ungene, ville han! – Ja, du kan nok le, Petra!

Sersjant-Petra: Ville han ha en av ungene våre? Sa han det?

Hønse-Lovisa: Han sa det ikke reint ut, men jeg skjønte det på 'n!

Sersjant-Petra: Jøss, hva ville *han* med en unge, gammeln! Han som inga kjerring har?

Hønse-Lovisa: Han vil ikke ha'n *sjøl*, skjønner du. Han vil bare peke ut en for ei eller annen rikfrue på vestkanten, som har bedt'n om hjelp til å få tak i en. Hu Randi Libanon gav bort sin, hu, huser dere vel. Dokteren fikk se ungen her hos meg, og narra jenta til å gi'n fra seg. Stakkars krok, hu har nok angra på det mangen en gang seinere.

Sersjant-Petra: Og han innbiller seg at han skal få en av ungene våre?

Hønse-Lovisa: Jeg sa det til'n jeg. Spør dem sjøl, sa jeg. Jeg tenker De skal få svar!

Sersjant-Petra: Ja, svar skal han få, både høyt og tydelig! Tenk å gi bort ungen sin!
(*Kryster barnet inn til seg.*)

Hønse-Lovisa: Det var det jeg visste, jeg! Hva skulle en leva for, om en ikke hadde ungene? Takk Vårherre, dere jenter, for at dere bor her på denne sia elva og kan ha dere en unge i tukt og ære. Det er kanskje nok av dom derover som misunner dere!

Olina (prøvende): Er det sikkert at han ikke får *din*, Petra?

Sersjant-Petra: Du skulle ikke spøke med slikt, Olina! Det er stor synd!

Olina: Men *du* da, Milja? Vil du gi bort din?

Hølse-Lovisa: La a Milja væra i fred nå! Hu har det leit nok før!

Olina: Jeg så ikke at hu gråt, jeg! (*Hoster*) Skulle han komma igjen, dokteren?

Hølse-Lovisa: Han sa så, ja! Dere får vente litt, jenter, så skal dere se å flat han blir, når han får svar!

Olina (*om litt*): Du har ikke en skvett vann å gi meg vel, Lovisa?

Hølse-Lovisa: Er du tørst? Ta deg heller en kaffedråpa!

Olina: Jeg skal ikke drikke det. Får jeg litt i et fat, er du snill!

Krestna (*gir henne vann*): Her, Olina! Men det er kaldt. Har du tid til å vente, skal jeg lunke litt på det. Det er ikke sikkert at ungen tåler det.

Hølse-Lovisa: Ungen! Hva skal ungen med vann?

Olina: Bare kom med det du, Krestna! Jeg må forte meg!

Krestna: Ja, han kan jo komma hvert minutt.

Hølse-Lovisa: Hvem kan komma?

Krestna: Dokteren vel! Det er da ikke no rart i at hu vil pynte litt på ungen sin. Hu blir jo lettere kvitt'n da.

Hølse-Lovisa: Fælt så ondskapen tyter ut av deg i kveld, Krestna. – Forresten er nå ungen vaska før i eфта.

Olina: Åssen ser han ut nå, Lovisa?

Hølse-Lovisa: Han er trøtt, ser du vel! Se og kom hjem med han nå, stakkars krypen!

Olina (*hører ikke på det*): Hadde jeg hatt tid skulle jeg ha stikki hjem etter den nye rutete kjolen hans. Han er så pen i den. (*Hoster*) Men jeg orker ikke fly så fort – og han kan vel straks være her.

Høse-Lovisa: (*forstår*): Er det meninga di detta, Olina?

Olina (*engstelig*): Trur du ikke han tar'n? Når han ikke får noen av dom andre?

Høse-Lovisa (*stryker henne over håret*): Stakkars deg, jentungen min! Er det slik du har det!

Olina: Trur du ikke *det*, Lovisa? Når jeg sier åssen det er? At han har hatt den engelske syken og ikke kan setta bein under seg, enda han snart er to år? Og at jeg ikke kan leva stort lenger, og at det er så vondt å dø fra'n? Trur du ikke han tar'n da?

Høse-Lovisa: Slå fra deg disse tankene, Olina! Ta ungen din og gå nå! Vær glad for hver natt du har'n i armene! Kan hende rusler han føre deg – så slepper du å setta'n bort til fremmede!

(*Man hører noen i kjøkkenet. Det banker på døra til venstre.*)

Høse-Lovisa: Der har vi'n igjen! Kom inn!

Doktoren (*inn fra venstre*): Godaften, mine damer! Fullt hus i Hønsereiret, ser jeg! Hønsene har samlet seg med sine kyllinger. Ja ja, ingenting å si på det! Det er jo naturens orden!

Høse-Lovisa: Det er så, ja! Ungene og mora hører nå sammen, dom. Og dom skal ikke skilles fra hverandre.

Doktoren: Det har De så visst rett i, frue!

Høse-Lovisa: Jeg er ikke frue!

Doktoren: Nå nå, *frøken* da! (*Til Sersjant-Petra*) For et vakkert barn De har, pika mi!

Sersjant-Petra (*sjenert*): Synes dokteren det?

Doktoren: Han er nydelig, gutten Deres! Deilig er han! He, he, han griner på nesen! Han liker meg visst ikke. – Hvor gammel er han, den vesle?

Sersjant-Petra: Han er snart seks måneder!

Doktoren: Jaså, De! Ikke halvtårsgammel ennå. Ja, da er han sannelig stor etter alderen. – Å, unnskyld et øyeblikk!

(Tar etter barnet.)

Sersjant-Petra *(engstelig):* Nei, dokteren må ikke ta i'n! Han er så redd av seg!

Doktoren: Vel, så lar vi ham ligge! Hva heter han, forresten?

Sersjant-Petra: Han heter Alexander!

Doktoren: Nå, det må jeg si! – Alexander den store, hva? Alexander den store – Olsen?

Sersjant-Petra: Alexander Johansen er navnet hans!

Doktoren: Nå så, nå! – Hva skal han bli når han blir stor, han da? Skal han begynne nedpå fabrikken som mamman og pappan sin?

Sersjant-Petra *(blir rød. Svarer ikke.)*

Doktoren: Eller skal han bli sjømann og pløye de salte vover og fordreie hodet på alle de små pikebarna hver gang han er hjemme fra reis, slik som vår store venn, salig Kina-Johan?

Hølse-Lovisa *(skarpt):* Var det noe dokteren ville?

Doktoren: Hva sier De? Om jeg *vil* noe? Selvfølgelig *vil* jeg noe, jeg går da ikke bare for moro skyld heller!

Sersjant-Petra *(snufser i forkleet. Da doktoren snur seg, nytter hun anledningen og får tullet sjalet om seg og barnet. Smyger seg ut til venstre.)*